

Redactioneel

De kwestie van religie's definitie is allicht één van de oudste vragen die de godsdienstsociologie sinds haar ontstaan bezighoudt en verdeelt. Dat komt doordat – zoals de Franse godsdienstsociologe Danièle Hervieu-Léger in een artikel van 1987 stelt – sociale wetenschappers hun onderzoeksobject niet alleen bestuderen maar ook maken. Afhankelijk van de definitie van religie zullen bepaalde maatschappelijke fenomenen bestudeerd worden, of bepaalde analyses worden gemaakt. Deze inzichten brachten Max Weber ertoe om in een befaamde aanvangszin van *Soziologie der Religion* te stellen dat *a priori* definiëren van religie onmogelijk was, en dit juist het object van onderzoek moest worden.

Met de toenemende globalisering en multiculturalisering van onze maatschappij is echter duidelijk geworden dat discussies over de definitie van religie geen lege en semantische discussies zijn, maar – zoals reeds betoogd door Dobbelaere & Lauwers in 1973 – reële en materiële effecten hebben. Dat blijkt ook uit de eerste bijdrage van dit nummer, van Mathijs van de Port. Hierin gaat hij na hoe de strijd van de Candomblé ritus in Brazilië om als 'echte' religie te worden erkend tevens een actie is om een 'stem' te krijgen in het dominante religieus en politiek landschap. Maar paradoxaal genoeg gaat deze strijd ook gepaard met een reeks transformaties waaraan deze cultus zich moet onderwerpen. Veranderingen waarbij deze cultus zich moet omvormen en herschikken naar Christelijke maatstaven, die in deze als blauwdruk lijken te fungeren voor wat als religie telt. Van de Port koppelt aan deze observaties ook een meta-discussie en vraagstelling, die 'onze' rol als onderzoekers interpeleert om deze of gene fenomenen als religie te bestempelen, met alle disciplinerende en performatieve effecten op het geobserveerde fenomeen.

Daar waar sommige cultussen strijden om de erkenning als label 'religie', bevinden andere religieuze fenomenen zich in de grenszone tussen identiteit, etniciteit en religie. Dit is het geval voor de Calvinistische Nederlandse minderheidsgroep die in Holland U.S. wonen. In het tweede artikel gaat Peter Ester na hoe oudere tweede generaties Nederlanders terugblikken op hun religieuze identiteit, en hoe dat laatste zich verhoudt tot hun etnische identiteit. Hoewel het onderscheid tussen beide bij de eerste generaties smal lijkt te zijn, vindt gaandeweg een dissociatie plaats tussen beide, waarbij het belang van de Protestantse identiteit opweegt tegen de culturele identiteit. Hoewel het in deze studie om een specifieke oudere Calvinistische tweede-generatie Nederlanders in de V.S. gaat, vertonen de bevindingen van deze studie tref-

fende parallellen met huidige studies over Turkse en Marokkaanse moslims. Verschillende studies wijzen erop dat de etnische identiteit van beide groepen afneemt, in het voordeel van een sterkere religieuze identificatie. Het is onduidelijk in welke mate bevindingen zoals die van Ester een prospectieve blik werpen op de ontwikkelingen die deze laatste groepen kenmerken, maar het biedt alleszins een inzicht op de actuele vraag naar de wijze waarop religieuze identiteiten in een geglobaliseerde wereld tot cultureel en etnisch bindmiddel bij uitstek uitgroeien.

Dat globaliseringsprocessen de groei van bepaalde religieuze gemeenschappen in de hand werken blijkt tenslotte uit het laatste artikel van Martijn Vellekoop dat een analyse biedt van de ontwikkeling en evolutie van gemeenschapsvorming in Nederland. Opvallend is hoe de nieuwe religieuze dynamiek zich vooral buiten de gevestigde kerkgemeenschappen situeert, en vooral groeit uit meer orthodox gerichte gereformeerde kerken. Deze vaststelling werpt opnieuw de vraag op in welke mate seculariseringstendenzen demobiliserende effecten hebben op oudere en gevestigde geloofsgemeenschappen enerzijds, maar anderzijds nieuwe religieuze bewegingen en dynamiek in de hand werken.

Zoals bij elk nummer van *Religie en Samenleving* trakteren wij u tenslotte opnieuw op een waaier van boekbespreking. In het licht van de aangesnede thema's in de hoofdartikelen biedt de boekbespreking *Moved by Mary* verfrissende inzichten over de reeks transformaties waaraan Mariavereringen en processies worden onderworpen in de geglobaliseerde samenleving. En de bespreking van Charles Taylors rede werpt ons terug op het spanningsveld tussen religie als sociaal-maatschappelijk zingevend kader, en religie als individuele expressie.

De redactie

Aangehaalde literatuur:

Hervieu-Léger, Danièle (1987),

Faut-il définir la religion? Questions préalables à la construction d'une sociologie de la modernité religieuse, in : *Archives des Sciences Sociales des Religions*, 63, 1, 11-30.

Dobbelaere, Karel, & Lauwers, Jan (1973),

Definitions of Religion: a sociological Critique, in: *Social Compass*, 20, 4, 535-551.